

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 22. siječnja 2021.

Analiza presude

Sanader protiv Hrvatske

br. zahtjeva 66408/12

povreda članka 6. – pravo na pošteno suđenje (suđenje u odsutnosti)

Osobi koja je osuđena u odsutnosti, a nije se prethodno nedvojbeno odrekla prava na obranu niti je pokušala izbjeći suđenje, mora se omogućiti obnova postupka.

Obveza osuđenika da osobno pristupi sudu i ponudi adresu boravišta u Republici Hrvatskoj koja je bila predviđena odredbom članka 497. stavkom 2 ZKP (NN 152/08, 46/09) predstavljala je preveliku i nerazmjernu prepreku za ostvarivanje prava na obnovu postupka budući da je nužno dovodila do lišavanja slobode osuđenika.

Vijeće Europskog suda za ljudska prava (dalje: Europski sud) je 12. veljače 2015. godine donijelo presudu u predmetu *Sanader protiv Hrvatske* kojom je utvrdilo da je Republika Hrvatska podnositelju povrijedila pravo na pošteno suđenje iz članka 6. stavka 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija) jer mu nije omogućila obnovu postupka u kojem je osuđen u odsutnosti.

Protiv podnositelja zahtjeva i još tri okrivljenika vodio se pred Županijskim sudom u Sisku kazneni postupak zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika počinjenog u Petrinji 1991. godine. Kazneni postupak se vodio u odsutnosti okrivljenika budući da nisu bili dostižni državnim tijelima, a branitelji su im postavljeni po službenoj dužnosti. U ožujku 1999. podnositelj je proglašen krivim za kazneno djelo koje mu je optužnicom stavljeno na teret i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dvadeset godina. Vrhovni sud je 2000. godine potvrdio prvostupanjsku presudu u dijelu koji se odnosi na podnositelja zahtjeva i još dva suokrivljenika. Nakon što je osuđujuća presuda postala pravomoćna, sudac izvršenja Županijskog suda u Sisku naložio je izdavanje tjeralice protiv podnositelja i njegovo privođenje.

Podnositelj je 2009. godine, nakon saznanja za osuđujuću presudu, zatražio obnovu postupka pred Županijskim sudom u Sisku. Kako je živio u Srbiji, zahtjev je podnio putem odvjetnika. Negirao je počinjenje kaznenog djela i tvrdio da se u relevantno vrijeme nije nalazio u Petrinji. Predložio je sudu da na tu okolnost ispita 6 svjedoka koji su živjeli u Srbiji te dostavio njihove ovjerene izjave. Svjedoci su ispitani putem međunarodne pravne pomoći te su potvrdili da se podnositelj u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije nalazio u Petrinji. Međutim, Županijski sud u Sisku je odbio podnositeljev zahtjev za obnovu kaznenog postupka smatrajući da nisu ispunjeni uvjeti iz članka 501. stavka 1 točke 3. Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“ broj 152/08, 46/09: dalje ZKP/08), tj. da iskazi

svjedoka ne dovode u sumnju činjenično stanje utvrđeno u presudi. U žalbi protiv tog rješenja podnositelj je tvrdio da ima pravo na automatsku obnovu kaznenog postupka temeljem članka 497. stavka 2 ZKP/08. Vrhovni sud je odbio njegovu žalbu uz obrazloženje da nisu ispunjene pretpostavke za prihvaćanje zahtjeva za obnovu kaznenog postupka temeljem navedene zakonske odredbe budući da se podnositelj i dalje nalazio u Republici Srbiji te je bio nedostupan hrvatskim pravosudnim tijelima. Vrhovni sud je ujedno prihvatio stajalište nižeg suda da novi dokazi na koje se podnositelj pozivao nisu prikladni da dovedu do obnove kaznenog postupka.

Pred Europskim sudom podnositelj je isticao povredu članka 6. stavka 1 Konvencije jer nije mu nije dopuštena obnova kaznenog postupka u kojem je osuđen u odsutnosti te povredu članka 6. stavka 3 (c.) smatrajući da ga branitelj koji mu je postavljen po službenoj dužnosti nije učinkovito zastupao.

Vezano za nemogućnost podnositelja da ostvari obnovu kaznenog postupka u kojem je osuđen u odsutnosti, Europski sud je ponovio da prema njegovoj dobro utvrđenoj praksi, osnovni zahtjev članka 6. Konvencije jest da osoba koja je optužena za kazneno djelo sudjeluje na glavnoj raspravi u kaznenom postupku. U protivnom, ona nema nikakve koristi od prava koja jamči članak 6. stavak 3 Konvencije - da se brani sama te da ispituje ili traži ispitivanje svjedoka optužbe ([Colozza protiv Italije](#), stavak 27.).

S druge strane Konvencija ne propisuje obvezu okrivljenika da sudjeluje u kaznenom postupku; on se tog prava može izričito ili prešutno odreći. Međutim, da bi odricanje od prava na suđenje u prisutnosti bilo valjano, ono mora zadovoljiti sljedeće kriterije:

- mora biti utvrđeno na nedvosmislen način,
- mora biti popraćeno zaštitnim mehanizmima primjerenim važnosti tog odricanja,
- ne smije biti protivno javnom interesu.

Uz navedeno, Europski sud zahtijeva da osoba koja se odriče ovog prava mora moći razumno predvidjeti posljedice odricanja. To znači da ona mora prethodno biti na zakonom propisani način obaviještena da se protiv nje vodi kazneni postupak, biti obaviještena o datumu, vremenu i mjestu održavanja glavne rasprave te imati dovoljno vremena za pripremu svojih argumenata i prisustvovanje sudskom ročištu ([Vyacheslav Korchagin protiv Rusije](#), stavak 65.). Nije dovoljno da osoba o tome ima neka neodređena i neformalna saznanja ([Sejdovic protiv Italije](#), [VV], stavak 99.). Ako okrivljenik, znajući za optužbe protiv sebe pobjegne radi izbjegavanja suđenja, gubi pravo sudjelovati na raspravi. U tim okolnostima suđenje u odsutnosti nije u suprotnosti s člankom 6. Konvencije.

Međutim, ako osoba optužena za kazneno djelo nikada nije bila osobno obaviještena da se protiv nje vodi kazneni postupak, državne vlasti ne mogu zaključiti samo iz njezinog statusa „bjegunca“, koji se temelji na pretpostavci s nedovoljnom činjeničnom osnovom, da se ona odrekla svog prava da prisustvuje suđenju. Razloge odsutnosti i njihovu opravdanost moraju utvrđivati nacionalne vlasti koje ne smiju teret dokaza da ne izbjegava suđenje ili da je njegova odsutnost posljedica više sile prevaliti na okrivljenika.

Dakle, iako postupci koji se odvijaju u odsutnosti optuženika nisu sami po sebi nespojivi s člankom 6. Konvencije, „uskraćivanje pravde“ se događa kad osoba osuđena *in absentia* ne može naknadno ishoditi novu odluku o osnovanosti optužbe, i u pogledu prava i u pogledu činjenica, a nije utvrđeno da se odrekla svog prava da bude prisutna i da se sama brani ili da je imala namjeru izbjeći suđenje ([Sejdovic protiv Italije](#) [VV], stavak 82.). Iz

navedenog slijedi obveza države na uspostavljanje učinkovitih pravnih sredstava za ostvarivanje prava na obnovu postupka vođenog u odsutnosti.

Europski sud je u ovom predmetu utvrdio da nema dokaza da je podnositelj ikada bio obaviješten o kaznenom postupku ili da je razlog njegove odsutnosti bio izbjegavanje suđenja. Bez obzira na to, Europski sud je zaključio da podnositeljevo suđenje u odsutnosti nije bilo protivno članku 6. Konvencije, imajući u vidu težinu kaznenog djela, javni interes za učinkovitim kaznenim progonom takvih teških kaznenih djela i prava žrtava.

No, Europski sud je, ispitujući je li domaće zakonodavstvo podnositelju osiguralo s dovoljnom sigurnošću mogućnost prisustvovanja na novom suđenju, utvrdio da postupovna sredstva za ostvarivanje obnove postupka nisu ispunila zahtjev učinkovitosti. Naime, podnositelj je imao na raspolaganju dva pravna sredstva temeljem kojih je mogao tražiti obnovu postupka (čl. 497. st. 2. i čl. 501. st. 1. toč. 3 ZKP/08). Podnositelj je oba sredstva i iskoristio.

Budući da su se prema praksi hrvatskih sudova uvjeti za obnovu kaznenog postupka temeljem tada važeće odredbe članka 497. stavka 2 ZKP/08 stjecali tek ako se osoba fizički pojavi pred domaćim vlastima i ponudi adresu boravišta u Republici Hrvatskoj, te da domaći sudovi nisu prihvaćali jamstva ili obećanja osuđenih osoba da će u obnovljenom postupku sudjelovati suđenju, Europski sud je smatrao da je takav preduvjet za traženje obnove postupka nerazmjernan za pojedinca kojemu je suđeno u odsutnosti, a koji nije imao saznanja o kaznenom postupku i nije nastojao izbjeći suđenje niti se nedvosmisleno odrekao prava da bude prisutan suđenju. Europski sud je takav zaključak donio iz dva razloga.

Prvo, nametanje tog uvjeta u biti onemogućuje osobama osuđenim na kaznu zatvora koje ne žive na teritoriju Republike Hrvatske ostvarivanje prava na obnovu postupka temeljem članka 497. stavka 2 ZKP/08, bez da prethodno budu lišene slobode. Naime, prema dobro utvrđenoj praksi Europskog suda, država ne može osuđenoj osobi uvjetovati ostvarivanje prava na obnovu postupka lišenjem slobode (*Krombach protiv Francuske*, stavak 87.). S tim u vezi, Europski sud je posebno istaknuo da prethodno navedeno naravno ne znači da raspravni sud ne može prisutnost okrivljenika u obnovljenom postupku osigurati istražnim zatvorom ili nekom drugom mjerom osiguranja. Međutim, pravna osnova primjene tih mjera ne može biti vezana uz prihvaćanje zahtjeva za obnovu postupka.

Drugo, Europski sud je istaknuo da je nametanje uvjeta prisutnosti nerazumno i nerazmjerno s postupovnog stajališta čak i kad se radi za kaznenom djelu takve težine kao što je ratni zločin. Europski sud je takav zaključak utemeljio na činjenici da osuđujuća presuda iz ranijeg postupka ostaje na snazi tijekom čitavog obnovljenog postupka i tek se po njegovom završetku može staviti izvan snage djelomično ili u cijelosti, ili u cijelosti ostaviti na snazi. Stoga je Europski sud smatrao da su domaći sudovi trebali dopustiti obnovu postupka, što bi odgodilo izvršenje presude, ali ne bi utjecalo na osudu kao takvu, dok bi istovremeno time podnositelju pružili mogućnost ponovnog suđenja, ne dovodeći ga u situaciju da mijenja svoju slobodu za tu mogućnost. U tom slučaju bi učinkovito i revno sudjelovanje u postupku bila podnositeljeva odgovornost, a njegov propust da tako postupi bi doveo do potvrđivanja prethodne osude.

Stoga je nametanje obveze fizičke prisutnosti i pružanja adrese boravišta u Republici Hrvatskoj kao preduvjeta za odlučivanje o zahtjevu za obnovu postupka u tolikoj mjeri

ograničilo ostvarivanje prava na obnovu postupka temeljem tada važećeg članka 497. stavka 2 ZKP/08 da je bila narušena sama bit tog prava.

Vezano uz zahtjev za obnovu postupka temeljem tada važećeg članka 501. stavka 1. točke 3. ZKP/08, Europski sud je utvrdio da je podnošenje zahtjeva temeljem ove odredbe ograničeno samo na one slučajeve u kojima osuđena osoba može iznijeti nove činjenice i nove dokaze takve snage i značaja da odmah na početku uvjere sud da će osoba u obnovljenom postupku biti oslobođena ili bar osuđena po blažem zakonu. S tim u vezi, Europski sud je istaknuo bitnu razliku između osobe koje je osuđena u odsutnosti i one koja je sudjelovala na raspravi. Osoba koja je sudjelovala na raspravi imala je priliku braniti se i osporavati dokaze protiv sebe. Njoj je stoga lakše osporavati činjenična utvrđenja iz osuđujuće presude tj. ispuniti zahtjev kvalitete dokaza i činjenica kako ga propisuje članak 501. stavak 1. točka 3. ZKP/08.

Primjenjujući gore navedena utvrđenja na podnositeljev predmet, Europski sud je ponovio da podnositelj nije prisustvovao suđenju niti je imao priliku osporiti dokaze protiv sebe, a nije dokazano da se odrekao tih prava ili da je izbjegavao suđenje. U takvim okolnostima podnositelju je bilo nerazmjerno otežano ispunjenje uvjeta iz članka 501. stavka 1 točke 3 ZKP/08. Europski sud je stoga utvrdio da ni zahtjev za obnovu postupka temeljem te odredbe nije podnositelju s dovoljnom sigurnošću jamčio ostvarivanje prava na obnovu postupka.

Slijedom navedenog, Europski sud je utvrdio povredu članka 6. stavak 1. Konvencije. Pri tome nije smatrao potrebnim posebno ispitati navode podnositelja zahtjeva o nedostacima njegovog pravnog zastupanja tijekom suđenja u odsutnosti.

Upravo zbog ove presude su Zakonom i izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku iz 2017. godine (Narodne novine broj 70/17) izmijenjene odredbe članka 497. i članka 507. stavka 4 Zakona o kaznenom postupku. Sukladno izmijenjenim zakonskim odredbama za prihvaćanje zahtjeva za obnovu osuđenik koji je osuđen u odsutnosti ne treba osobno pristupiti sudu i ponuditi adresu boravišta u Republici Hrvatskoj, već će se postupak obnoviti (i izvan uvjeta predviđenih u člancima 498. i 501. ZKP-a) ako je nastupila mogućnost da mu se ponovno sudi u njegovoj prisutnosti, a osuđenik ili njegov branitelj u roku od jedne godine od dana kada je osuđenik saznao za pravomoćnu presudu podnesu zahtjev za obnovu postupka u kojem je **navedena adresa na kojoj se osuđeniku mogu dostavljati pismena i osuđenik obeća da će se odazvati sudskom pozivu**. Ako je osuđenik obećao odazvati se sudskom pozivu, sud će odgoditi izvršenje presude i o tome izvijestiti suca izvršenja radi povlačenja tjeralice.

Dana 13. siječnja 2022. Europski sud je objavio presudu u predmetu [Pozder protiv Hrvatske](#) u kojem je, imajući u vidu opća načela i ranija utvrđenja u vezi suđenja u odsutnosti iznesena u predmetu *Sanader protiv Hrvatske*, također utvrdio povredu članka 6. stavka 1. i 3. (c) Konvencije. Naime, podnositelj je, nakon što je u odsutnosti 1998. godine pravomoćno osuđen na kaznu zatvora od 20 godina zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva u Škabrnji, zatražio obnovu tog postupka 2012.g. Vrhovni sud je pravomoćno odbio njegov zahtjev. Europski sud je utvrdio da podnositelju nikada nije dostavljena optužnica ili poziv za raspravu, niti su ga hrvatske vlasti na bilo koji način obavijestile da je postupak protiv njega nastavljen. Stoga nije mogao zaključiti je li podnositelj nastojao izbjeći suđenje u ovom predmetu ili se odrekao prava da se pojavi pred domaćim sudom. Zaključio je

da podnositelju nije pružena mogućnost da ostvari ponovno razmatranje optužbi koje su mu stavljene na teret, na način koji bi potpuno poštovao njegova prava obrane.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.

© 2021. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskom sudom za ljudska prava